

KULTTUURIPOLITIIKAN TULEVAISUUS ON POLITIIKAN ASIA

Poliittisen puheen lajit kehottaminen tai varoittaminen [...] Neuvoja suuntautuu tulevaan, sillä hän joko neuvoo ryhtymään tuleviin asioihin tai estää ryhtymästä niihin. Aristoteles, 1997 (1358b–1358b15).

Pohjoismaisen kulttuuripolitiikan vakiinnuttua erilliseksi poliittishallinnolliseksi alueeksi suuri osa takavuosisikymmenten poliittisista jännitteistä näyttää haihtuneen tai tyyntyneen, ainakin jos Audunsonin ja muiden (2023) näkemyksiin on uskomisen. Suomalainen kulttuuripolitiikka on jo pitkään ollut tunnetusti vakaata ja jopa jähmeää, kuten Pasi Saukkonen (2014) kuvaili lähes vuosikymmen sitten. Saukkosen metaforat vahvasta linnakkeesta, joustavasta sopeutujasta ja seisovasta vedestä ovat edelleen osuvia. Kulttuuripolitiikan rakenteelliset muutokset ovat olleet vähittäisiä, mutta politisoitumisen ja epäpolitisoitumisen prosessit ovat aina eri tavoin läsnä (Keränen, 2014).

Puoluepolitiikassa kulttuuripoliittista konsensusta ovat viime aikoina yrittäneet erityisen näkyvästi murentaa populistiset voimat, erityisesti Perussuomalaiset. Myös muissa Pohjoismaissa populististen puolueiden näkemykset ovat kaikkein selkeimmin poikenneet vakiintuneesta kulttuuripolitiikasta. Aristoteleen hengessä todeten myös kulttuuripolitiikan tulevaisuus on väistämättä poliittista kamppailua – jatkuvaa liikettä ja muutosta, joskus näkyvää, useimmiten huomaamattomia rutiinitoimia. Välillä hyvinvointivaltion institutionaaliset muutokset kuitenkin korvautuvat nopeilla murroksilla (Saari, 2023).

Voisiko nykyinen kasaantuneiden kriisien aikakausi liikauttaa suomalaisen kulttuuripolitiikan rakenteita? Koronapandemian rajoitustoimet vaikuttivat voimakkaasti taide- ja kulttuurialoihin, samalla kun vuosia pelätty rahapelituottojen lasku ja veikkausrahoituksen kriisi isivät päälle. Kulttuuripoliittinen keskustelu on laajentunut yhteiskuntapolitiikkaan (ks. myös Häyrynen 2015). Korona-aikaan baarissa ja supermarketissa sai käydä, mutta taidelaitokset olivat pitkään suljettui-

na. Monet taide- ja kulttuuritoimijat kokivat, että päätöksentekijät eivät täysin ymmärrä taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallista merkitystä. Tätä merkitystä on kuitenkin ainakin puhunnan tasolla korostettu, kun kansallinen turvallisuus on noussut keskusteluun yhä epävakaaammassa maailmantilanteessa. Ukrainassa on sodittu kohta kaksi vuotta, ja Suomi liittynyt NATO:n jäseneksi. Kulttuurille on nähty rooli yhteiskunnan "henkisen kriisikestävyyden" ytimessä (OKM 2022, s. 8).

Petteri Orpon kesäkuussa aloittanut hallitus linjasi ohjelmaansa tulevan hallituskauden kulttuuripoliittikkaa ja päätti käynnistää laajan kulttuuripoliittisen keskustelun ja tulevaisuustyön uuden kulttuuripoliittisen selonteon avulla (Jakonen & Renko, 2023). Samaan aikaan julkinen kulttuurirahoitus on talouskuripoliitiikan uhkaamana leikkauslistalla. Opetus- ja kulttuuriministeriön budjetista leikattiin kymmenen miljoonaa euroa vuodelle 2023, ja leikkaustavoite seuraavalle vuodelle on jo 25 miljoonaa. Taiteen ja kulttuurin budjettiin säästöjä osui nyt neljä miljoonaa. (OKM, 2023; Sirén, 2023.) Hallitusohjelman tavoitteet työelämän rakenteellisesta uudistamisesta koskevat suoraan myös kulttuurialaa (esim. TAKU, 2023). Hallitusohjelmassa tunnistetut osin ristiriitaiset tavoitteet ja toimenpiteet voivat synnyttää uusia poliittisia kamppailuja eri tasoilla ja paikoissa.

Kulttuuripoliittisen keskustelun keskellä tutkimuksen merkitys korostuu. Käsillä oleva Kulttuuripoliitiikan tutkimuksen vuosikirjan numero tarjoaa monipuolista ja kattavaa tutkimustietoa tietoon perustuvan päätöksenteon tueksi. Vuosikirjan tekstit valottavat kiinnostavasti kulttuurin toimialaan vaikuttavia yhteiskunnallisen toiminnan alueita myös varsinaisen kulttuuripoliitiikan sektorin ulkopuolelta: numeron vertaisarvioidut artikkelit käsittelevät taide- ja kulttuurialan työmarkkina- ja sosiaalipoliittikkaa sekä koulutuspolitiikkaa.

Vuosikirjan 2023 ensimmäisessä artikkelissa ”Apua allianssista? Suomeen esitetyn freelancetaiteilijoiden työasemaa parantavan mallin mahdollisuudet ja kritiikki” Milla Lähdeniemi, Anna Anttila, Anu Järvensivu, Sikke Leinikki, Miikka Pyykkönen ja Anton Schalin tarkastelevat Suomeen esitetyn allianssimallin ympärillä käytävää poliittista kamppailua. Artikkelit purkaa ajankohtaista problematiikkaa eli sitä, kuinka palkkatyön, yrittäjyyden ja niiden välimaastossa olevien sosiaaliturvan yhdistämiseen rakennetaan uusia malleja suomalaisessa työ- ja sosiaaliturvapoliittikassa. Kulttuurialalla kaivataan ratkaisuja alalla pitkään vallinneisiin ongelmiin. Kirjoittajat toteavat, että allianssimallin todellinen potentiaali voidaan todentaa vasta kokeilun kautta.

Vuosikirjan toisessa vertaisarvioidussa artikkelissa ”Se oli niin selkeesti semmonen tutkijakoulutus’ – Alumnien kokemuksia kulttuuripolitiikan yliopisto-opintojen roolista asiantuntijuuden rakentumisessa”, Miia Huttunen, Mikko Jakonen, Kaisu Kumpulainen, Sanna Vierimaa ja Emmi Villman avaavat asiantuntijuuden rakentumista kulttuurialan yliopistokoulutuksessa. Artikkeliki käsittelee havainnollistavasti kulttuuripolitiikan yliopistokoulutuksen kykyä tarjota välineitä monipuolisen teoreettisen tiedon ja käytännöllisen osaamisen linkittämiseen sekä osaamisen rakentamiseen opintojen aikana. Kirjoittajien keskeinen johtopäätös on, että kulttuuripolitiikan yliopistokoulutuksen tulisi paremmin tunnistaa muuttuvan työelämän mukanaan tuomat vaatimukset asiantuntijuudelle, ja toisaalta ymmärtää asiantuntijuuden eri muotojen tunnistaminen ja kehittäminen itsessään työelämätaidona.

Vuosikirjan katsaukset tuottavat tietoa etenkin politiikan valmistelusta ja valtion kulttuurihallinnon toiminnasta. Hanna Tammiston katsaus ”Kulttuuripoliittisen keskustelun kerrokset ja vaikuttamisen ketjut” tarkastelee työryhmäkeskustelua kulttuuripoliittisista tavoitteista hallitusohjelmaan kohdistuvaa vaikuttamistyötä varten. Katsaus avaa sitä, millaisiin alakohtaisten diskurssien, tiedon lajien ja retoristen perinteiden muodostamiin pitkiin ketjuihin työryhmän jäsenten puheenvuorot kiinnittyvät. Tuulia Hongiston katsaus ”Kulttuurin hyvinvointivaikutukset ja kulttuurinen pääoma opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategiassa 2025” ruotii kriittisesti ministeriön strategian kulttuuripuhuntaa. Katsaus nostaa keskusteluun kulttuurisen pääoman teorian tuomia näkökulmia. Erityisesti keskiössä ovat kulttuurin yhteiskunnalliset vaikutukset yksilön asemaa määrittävänä tekijänä. Hallinnon toimintaa syventävät Olli Jakosen lektio kulttuuripolitiikan ohjauksesta ja rahoituksesta strategisessa valtiossa sekä kulttuuriasianneuvos emeritus Esa Pirneksen haastattelu, joka tarjoaa sisäistä näkökulmaa valtion kulttuurihallintoon.

Käsillä on ensimmäinen allekirjoittaneiden päätoimittama Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja. Kiitämme edeltäjiä hyvästä työstä ja katsomme innolla tulevaan.

Ensi keväänä järjestetään jo kymmenen Kulttuuripolitiikan tutkimuksen päivät. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen seura järjestää päivät 18.–19. huhtikuuta 2024 yhteistyössä Sibelius-Akatemian Arts Management, Society and Creative Entrepreneurship -koulutusohjelman kanssa. Päivien teema on kulttuuripolitiikan tulevaisuudet. Ensi vuonna myös Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja (2024) kytkeytyy

päivien tulevaisuusteemaan. Tulevassa teemanumerossa haluamme jatkaa kulttuuripolitiikan poliittisten vaihtoehtojen punnintaa, niistä käytävien kamppailujen analyysia ja antaa kirjoittajille mahdollisuuden visioida politiikalle myös uusia, vaihtoehtoisia tulevaisuuksia.

Toivotamme antoisia lukuhetkiä ja kirjoitusintoa!

Olli Jakonen ja Vappu Renko,
Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirjan päätoimittajat

Viittaukset

- Aristoteles (1997): *Aristoteles IX – Retoriikka – Runousoppi*. Helsinki, Gaudeamus.
- Audunson, R., Henningsen, E., Larsen, H., Royseng, S. & Ejgod Hansen, L. (2023). Locating the politics of cultural policy. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 26(2), 101–104. <https://doi.org/10.18261/nkt.26.2.1>
- Häyrynen, Simo (2015). *Kulttuuripolitiikan liukuvat rajat. Kulttuuri suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Jakonen, Olli & Renko, Vappu (2023). *Cuporen kulttuuripoliittinen vaalikatsaus, osa 3: Kulttuurivaalien jälkeen*. <https://www.cupore.fi/fi/tietoa/blogi/cuporen-kulttuuripoliittinen-vaalikatsaus-osa-3>
- Keränen, Marja (2014). Onko politiikkaprosessi politiikkaa vai hallintoa? Teoksessa L. Häikiö, & H. Leino (toim.), *Tulkinnan mahti: johdatus tulkitsevaan politiikka-analyysiin* (s. 33–55). Tampere University Press.
- OKM (2022). *Kulttuurin aika on nyt ja aina: Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmän ehdotukset seuraavalle hallituskaudelle*. <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-263-764-2>
- OKM (9.10.2023). *OKM:n talousarvioesitys kahdeksan miljardia euroa vuodelle 2024*. <https://okm.fi/-/okm-n-talousarvioesitys-kahdeksan-miljardia-euroa-vuodelle-2024>
- Sirén, Vesa (23.11.2023). Orpon hallitukselta roimat kulttuurileikkaukset – ensi vuonna leikataan vielä enemmän. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000010006782.html>
- Saari, Juho (2023). Hyvinvointivaltion mahdollisuudet murroksessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 88(1), 88–93. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146112/YP2301_Saari.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Saukkonen, Pasi (2014). *Vankka linnake, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripolitiikan viimeaikainen kehitys*. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämisyhtiö. <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/pasi-saukkonen-vankka-linnake-joustava-sopeutuja-vai-seisova-vesi>
- TAKU (16.6.2023). TAKU: Hallitusohjelma on taide- ja kulttuurialan kannalta ristiriitainen. *Taide- ja kulttuurialan asiantuntijoiden ammattijärjestö TAKU*. <https://taku.fi/hallitusohjelman-komentointia/>